

yachad

ONDERSTEUNING VOOR EVANGELIEVERKONDIGING AAN HET JOODSE VOLK

over Israël en het Jodendom

Colofon

Dit lesboekje is geschreven door Jan Haveman en uitgegeven door Yachad.

Foto's: Yachad en stock

Vormgeving: bldsprk communicatievormgeving | www.bldsprk.nl

Bij de lessen in dit boekje hoort een handleiding.

Deze is op de website van Yachad (www.yachad.nl) te downloaden.

Vragen en/of opmerkingen n.a.v. de lessen kunt u op genoemde site doorgeven.

©Yachad 2012

Voorwoord

Yachad betekent 'samen'. Het is de naam van een organisatie in de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt). Yachad wil graag dat gelovige mensen uit het Joodse volk en uit de andere volken bij elkaar komen. En samen op trekken.

Er is een bijzondere band tussen de kerk en Israël (het Joodse volk). Want de kerk komt uit Israël voort. Eeuwenlang ging God zijn weg met de Joden, het nageslacht van Abraham. Zij waren de kerk in de tijd van het Oude Testament. Na Pinksteren werd die kerk sterk uitgebreid. Met mensen uit volken over de hele wereld. Zij werden bij Israël ingelijfd, zoals we in Psalm 87 zingen.

We weten dat God trouw blijft aan het volk waarmee Hij ooit zijn verbond sluit. Dat staat heel duidelijk in de Bijbel, vooral in de brief aan de Romeinen (hoofdstukken 9 – 11).

De kerk heeft een duidelijke verantwoordelijkheid tegenover de Joden. Paulus schrijft dat de christenen uit de heidenvolken hen tot jaloersheid mogen brengen. De kerk mag aan Israël laten zien hoe goed en hoe mooi het is om Jezus te kennen. En juist voor de Joden kan dit heel aansprekend zijn; Jezus was immers zelf een Jood.

Tegelijk is dit een moeilijke taak. Want de kerk heeft in het verleden lang niet altijd die bijzondere positie van het Joodse volk erkend. En er zijn met de Joden vreselijke dingen gebeurd, waar de kerk mede verantwoordelijk voor was. Daardoor is de verhouding tussen kerk en Israël vaak wel een moeilijke.

Het bestuur van **Yachad** vindt het heel belangrijk dat mensen zich bewust zijn van deze dingen. Mede daarvoor is onze organisatie opgericht. Wij willen graag Joden helpen die in de messias geloven. En wij willen andere christenen vertellen over de bijzondere plaats van Israël in de Bijbel. Dan is het zeker belangrijk dat jonge mensen daarover horen en daarover nadenken.

Daarom hoop ik dat veel catechisanten op deze manier kennismaken met dit boeiende onderwerp. De schrijver van deze methode, ons bestuurslid ds. Jan Haveman uit Emmen, bedank ik hartelijk voor het vele werk dat hij hiervoor gedaan heeft. Het resultaat is heel mooi. Alle gebruikers van deze methode wens ik veel plezier in het gebruik ervan.

ds. Henk Hoksbergen, voorzitter van het dagelijks bestuur van Yachad

Inleiding

Een aantal keren heb ik het geluk gehad een reis naar Israel te mogen maken en/of begeleiden. Daardoor laat het land me niet meer los. Het is zo bijzonder om in het land van de bijbel rond te trekken, en op de plaatsen te komen die je uit de bijbelse geschiedenis kent. Varen op het meer van Tiberias. Stil worden in de tuin van Getsemane. Lopen door de nauwe straatjes van Jeruzalem. Iedere keer weer krijg je er kippenvel van.

Maar niet alleen het land, ook het volk spreekt tot de verbeelding. Een volk dat vecht voor z'n (voort)bestaan, en wie kan zich dat na de holocaust niet voorstellen? Een bezoek aan Yad Vashem, het museum dat herinnert aan de moord op miljoenen Joden in de Tweede Wereldoorlog, is gruwelijk indrukwekkend.

Als ik bij de grote stenen sta van de oude steunmuur van het tempelcomplex (in de volksmond wordt dat de Klaagmuur genoemd) en de religiositeit om me heen zie, dan voel in verbondenheid en afstand. Dit is het volk dat door God is uitgekozen om de Messias voort te brengen – geweldig! En tegelijk is dit het volk dat de Messias Jezus, op dit moment in elk geval nog, verwerpt – wat in en in triest!

Daarom voel ik me betrokken bij de doelstelling en het werk van Yachad. En wil ik er graag mijn steentje aan bijdragen dat het begrip voor Israel en het volk van de Joden groeit. Ik hoop dat deze lessenserie daar dienstbaar aan mag zijn.

Hopelijk beleven leraar en leerling yachad – samen vreugde aan deze lessen.

Emmen, Jan Haveman, predikant

Lees samen in de Bijbel

- Lucas 4:14-21

Bijbelstudie

Beantwoord daarna de volgende vragen:

- 1.1 Wat herken je wel/niet als je de dienst in de synagoge vergelijkt met onze kerkdienst? En wat vind je daarvan?
- 1.2 Wat betekent het dat Jezus 'volgens zijn gewoonte op sabbat naar de synagoge ging'? Wat kun je daar voor jezelf van leren?
- 1.3 Jezus zegt dat de hoorders vandaag de gelezen tekst in vervulling hebben horen gaan. Wat bedoelt Hij daarmee?
- 1.4 Wat zegt het jou dat Jezus een Jood is?
- 1.5 Heeft dat speciale betekenis denk je?
- 1.6 Waarom wel/niet? Betrek bij het vormen van je antwoord 2 Samuel 7:11b-16, Matteüs 1:1 en het gegeven dat veel mensen Jezus 'Zoon van David' noemen (bijvoorbeeld Matteüs 21:9).

Typisch Joods -1

Jodendom	Christendom	Islam	Boeddhisme	Hindoeïsme
13,3 miljoen Joden	2 miljard christenen	1,5 miljard moslims	415 miljoen boeddhisten	900 miljoen hindoes
monotheïstisch	monotheïstisch	monotheïstisch		polytheïstisch
Thenach = OT	Bijbel = OT + NT	Koran		Veda
Abraham	Abraham	Abraham		
Mozes	Mozes	Mozes		
	Jezus = God	Jezus = profeet		
		Mohammed	Bhoedda	

De naam 'Jood' komt van 'Jehuda', de naam die wij in onze bijbel kennen als Juda. Als heilig boek hebben de Joden de TheNaCH, (samentrekking van Thora (Wet, de vijf boeken van Mozes), Nefiim (de profeten) en de Chetufim (de Geschriften). In feite komen deze boeken overeen met het christelijke Oude Testament.

Naast de Thenach zijn voor de Joden heel erg belangrijk: de **Talmoed** (de mondelinge leer, commentaar op de Tenach, overgeleverd in de loop van de eeuwen door Rabbijnen), de **Misjna** en de **Midrasj** (ook van oorsprong mondelinge overleveringen en commentaren op de Tenach) en de **Halacha** (Rabbinse levensvoorschriften).

Als schrift (taal) kennen ze het Hebreeuws, de taal waarin ook de meeste boeken van het Oude Testament zijn geschreven.

Het Hebreeuws kent alleen maar klinkers, geen medeklinkers.

Sjalom = Vrede

Het meest bekende Hebreeuwse woord is sjalom, je ziet dat hierboven in het Hebreeuws staan. Het betekent 'vrede' en wordt vooral gebruikt als groet, zoals wij bijvoorbeeld 'hallo' zeggen. De klinkers van sjalom kun je terugvinden in de naam Salomo (= de vredelievende) en Jeruzalem.

Typisch Joods -2

Een heel belangrijke tekst in de Joodse traditie is Deuteronomium 6:4-9. Veel van wat daar staat nemen ze letterlijk, vandaar de band om hun arm, het doosje op hun voorhoofd (**tefilim**) en de **mezusa** aan de deurpost met daarin de tekst uit Deuteronomium. Met die tekst, het **sjema**, hun geloofsbelijdenis, zijn vele Joden in de Tweede Wereldoorlog de gaskamers ingegaan.

Het enige overblijfsel van de oude tempel is de steunmuur van het tempelcomplex uit de tijd van Herodus. Deze 'Westwall' heeft voor de Joden als "**Klaagmuur**" een bijzondere betekenis gekregen, waar ze vaak komen bidden of lezen uit de Thora.

Als een Joodse jongen 13 wordt, is hij **bar-mitswa**, zoon van de wet. Een heel belangrijk moment, want dan telt hij mee in de synagoge. Het wordt gemarkeerd doordat de jongen feestelijk naar de Klaagmuur wordt gebracht, waar hij iets moet lezen uit de Thora.

In Israël, vooral in Jeruzalem, wonen veel orthodoxe Joden die hun tradities die ze kenden toen ze nog buiten Israël woonden in stand houden, zoals de zwarte gewaden en dikke berenmutsen. Het is heel bijzonder om te ervaren dat er Joden in allerlei kleuren en soorten zijn, zoals bijvoorbeeld donkergekleurde Joden uit Ethiopië.

? 1.7 Zou Jezus er ook zo hebben uitgezien?!

Joden eten **kosher**. Dat betekent dat ze zich aan de spijswetten houden. Zo mogen vlees en zuivelproducten niet gelijktijdig worden bereid en gegeten.

Lees Deuteronomium 14:3-20 en Leviticus 11.

Bijbelstudie

Lees samen
in de Bijbel

Deuteronomium 8:7-15

Beantwoord daarna de volgende vragen:

- 2.1 Wat valt je op in deze beschrijving?
- 2.2 Welke vruchten van het land worden in dit gedeelte genoemd?
- 2.3 Past de beschrijving bij het beeld dat je hebt van Israël?
- 2.4 Kun je andere voorbeelden noemen van bijbelse verhalen waarin de overvloed van het land zichtbaar wordt?

Strategische ligging

Vertel's wat je weet over de bewoners van het bijbelse Kanaän:

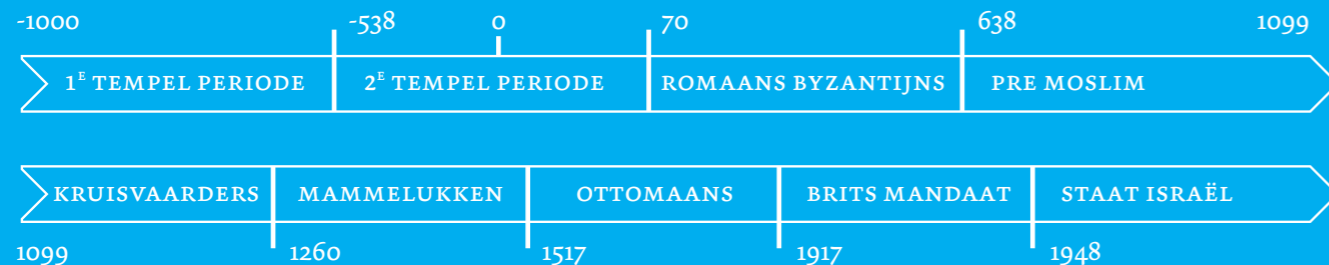
- a) voordat de Israëlieten o.l.v. Jozua het land veroverden (aartsvaders):
- b) nadat Israël het beloofde land had ingenomen (rechters en koningen):
- c) vanaf de ballingschap (Samaritanen, Makkabeeën, Romeinen)

Het land Israël lag ingeklemd tussen grootmachten in het Noorden (Assyrië, Babel, Perzië) en het Zuiden (Egypte). Daardoor zijn er relatief veel oorlogen gevoerd op Israëliësch grondgebied.

2.5 Kun je daar voorbeelden van geven uit de Bijbel?

Geschiedenis van het land Israël

4-1 v. Chr.	Geboorte van Jezus Messias.
30	Jezus Messias gekruisigd en opgestaan uit de dood, hemelvaart
66	De joden komen onder leiding van de Zeloten in opstand tegen de Romeinse overheersing.
70	Titus onderdrukt de joodse opstand, waarbij Jeruzalem (inclusief de tempel) verwoest wordt.
132-135	Opstand tegen Rome onder aanvoering van Bar Kochba. Keizer Hadrianus onderdrukt de opstand, verwoest Jeruzalem opnieuw en herbouwt het als de Romeinse stad 'Aelia Capitolina'. Judea krijgt de naam 'Syria Palaestina'. Veel Joden wonen nu in 'de verstrooiing' (diaspora).
330-634	Palestina komt onder de heerschappij van Byzantium (Konstantinopel). Na de bekering van Constantijn verspreidt het christendom zich snel over het land en worden er kerken gebouwd.
614	De Perzen vallen Palestina binnen. Duizenden christenen worden vermoord en honderden kerken verwoest.
636	De Mohammedanen uit Arabië veroveren Palestina en maken Jeruzalem na Mekka en Medina tot hun derde heilige stad.
1009	De Fatimidische Kalief Hakem verwoest de kerk van het Heilige Graf, alsmede vele andere christelijke gebouwen. Hij opent daardoor de vijandelijkheden en steekt het vuur aan voor een oorlogsbrand, die later gedurende twee eeuwen Oost en West in de zgn. 'Kruistochten' tegen elkaar liet strijden.
1099	De Kruisvaarders veroveren Jeruzalem en stichten daar het Latijnse Koninkrijk.
1187	Saladin, een mohammedaans vorst uit Egypte, verslaat het leger van de christenen en maakt een einde aan het Koninkrijk van Jeruzalem.

1263	De Mammelukse Sultan Beybars van Egypte verovert de nog overgebleven vestingen van de Kruisvaarders. De Mammelukken regeren nu 250 jaar over de kuststeden.
1400	Mongoolse stammen, onder aanvoering van Tamerlan, vallen Palestina binnen.
1517	Het Turkse Ottomaanse Keizerrijk verovert Palestina en houdt het 400 jaar in zijn bezit.
1917	De Geallieerden, onder bevel van generaal Allenby, veroveren Palestina in de Eerste Wereldoorlog. Dit is het jaar van de Balfour-declaratie voor een Joods Nationaal Tehuis in Palestina.
1922	Het Britse Mandaat over Palestina wordt bevestigd door de Volkenbond.
1947	De Verenigde Naties nemen een plan aan ter verdeling van Palestina tussen Israël en Jordanië.
1948	Beëindiging van het Britse Mandaat. Op 14 mei wordt door de Joodse Nationale Raad de Staat Israël uitgeroepen. De eerste oorlog tussen Joden en Arabieren breekt uit.
1949	De oorlog eindigt met een wapenstilstand tussen Israël, Egypte, Syrië, Jordanië, en Libanon. Palestina wordt verdeeld tussen Israël en Jordanië. Steeds meer Joden die de Tweede Wereldoorlog hebben overleefd, gaan in Israël wonen.
1964	Oprichting van de PLO (Palestine Liberation Organization), organisatie ter bevrijding van Palestina (tegen de 'Israëlische bezetting'), tot 2004 geleid door Yasser Arafat.
5 juni 1967	Opnieuw breekt een oorlog uit tussen de Arabische landen en Israël. Na 6 dagen is de oorlog beëindigd en heeft Israël de Sinaï (van Egypte), de Golan-hoogten (van Syrië) en de westelijke Jordaanoever (van Jordanië) veroverd. Naam: zesdaagse oorlog. De Palestijnse vluchtelingenkampen ontstaan.
6 oktober	
1973	Onverwacht breekt een nieuwe oorlog uit tussen Israël, Egypte en Syrië. Na 16 dagen wordt een overeenkomst van 'staakt-het-vuren' bereikt. Naam: Jom Kippoeroorlog.
1986	Oprichting Hamas, een islamitische verzetsbeweging op de Westelijke Jordaanoever en in de Gazastrook
1993	Oslo-akkoorden, overeenkomsten over verdeling Israëliësch en Palestijns grondgebied, door Yitzhak Rabin en Yasser Arafat o.l.v. de Amerikaanse president Bill Clinton.
1994	Eerste zelfmoordaanslag Joodse kolonist op moskee in Hebron, 29 doden
1995	Israëlische minister president Yitzhak Rabin wordt vermoord door Joodse fundamentalist
2000	Start van de tweede Intifada

2.6 Wat valt je op als je zo deze geschiedenis bekijkt?

Dubbel probleem

Zoals je uit het voorgaand overzicht wel opmerkt, wonen in het land Israël zowel Joden als Arabieren. In een aantal steden, zoals Nazaret, wonen Joden en Arabieren prima samen. Deze Arabieren zijn ook inwoners van de staat Israël.

Op de Westoever en de Gazastrook (ook wel 'de bezette gebieden' genoemd) wonen veel Palestijnen, inwoners van het land Israël die bij de stichting van de staat Israël in 1948 en de daarop volgende oorlog zijn gevlucht o.a. naar buurland Jordanië. Zij hopen erop - en de militante Palestijnen vechten er voor - dat ze mogen terugkeren naar hun oorspronkelijke 'huis en haard'. Tegelijk is een aanzienlijk deel van de Palestijnen christen. Zij voelen zich vaak door Westerse christenen in de steek gelaten, omdat die sympathie hebben voor Israël en de Joden, en in de stichting van de staat Israël in 1948 vervulling zien van bijbelse beloften. Maar: veel Joden geloven niet in Jezus Messias en behoorlijk wat Palestijnen wel.

? 2.7 Van wie zijn de Westerse christenen dan meer broer/zus?!

In de schoenen van de ander

Stel, ik ben een jonge Palestijnse christen: Natuurlijk lees ik dan dezelfde Bijbel als ieder ander. Maar komen we dan automatisch tot dezelfde conclusies? Was het maar waar. Ik lees in de Bijbel over de Joden en zie dat Jezus een Jood was. Maar thuis en op school hoor ik alleen maar dat de Joden mijn ouders op de vlucht joegen en hun land hebben gestolen. En ik merk aan den lijve dat het Joodse soldaten zijn die mij bij de checkpoints vernederen.

Ik luister naar een Nederlandse christen Zionist: "Wil je weten dat God bestaat? Kijk dan naar Israël!" De man houdt mij voor dat als ik de profetie van Ezechiël maar goed lees, ik zal accepteren dat mijn land in feite van de Joden is. En als ik dat niet wil aanvaarden? Dan sta ik God in de weg. Maar, denk ik dan, de God van de Bijbel wil toch niet dat er onrecht wordt gepleegd? Echte vrede kan toch alleen maar op basis van rechtvaardigheid bestaan?

Als jonge Palestijnse christen zie en hoor ik dat er veel Amerikaanse en Europese christenen naar Israël komen. Zij zijn mijn broeders en zusters. Ik wil hen graag ontmoeten en naar Jeruzalem komen. Maar als ze al tijd voor me hebben, vragen ze me altijd of ik geloof dat Israël Gods uitverkoren volk is. Ik merk dat ik pas echt geaccepteerd wordt, als ik toegeef dat God Judea en Samaria voor eeuwig aan de Joden heeft gegeven. "Wat er met mij moet gebeuren, lijkt van minder belang."

[Aad Kamsteeg, fragment uit hoofdstuk 5: Het gevecht om het land, van het boek Ooggetuige in Israël. Joden en Palestijnen in een omstreden land]

? Bespreek samen:

- 2.8 Wat is het dubbele probleem van Palestijnse christenen?
- 2.9 Wat vind je van dat probleem?
- 2.10 Wat zou een oplossing van dit probleem kunnen zijn?
- 2.11 Wat vind je zelf van het 'Palestijnse vraagstuk'?
- 2.12 Moeten de Palestijnen terug kunnen keren naar de plaatsen waar ze vóór de stichting van de staat Israël woonden?

Bijbelse beloften!?

De één zet achter Bijbelse beloften inderdaad een uitroepteken. Dat las je net al in dat citaat van Aad Kamsteeg. Kijk maar naar de huidige staat Israël dan zie je dat God zijn beloften vervuld. Anderen zetten daar een groot vraagteken achter. Zij zien niet hoe het huidige Israël een vervulling kan zijn van bijbelse beloften. De beloften die in de bijbel staan zijn al eerder vervuld of zullen later, als de Here Jezus terugkomt, worden vervuld.

Door de eeuwen zijn er verschillende meningen geweest over de plaats van Israël in het handelen van God. Er zijn op z'n minst vier opvattingen te onderscheiden (met dank aan drs. M. van Campen die dit overzicht geeft in het Reflectordeeltje 'Discipel voor het leven'):

1 Heel oud is de gedachte dat Israël heeft afgedaan. Vanwege het joodse 'nee' tegen Jezus als Messias, zou God zijn volk hebben verworpen (Matteus 27:25). Het verbond dat eens met Abraham en zijn nageslacht is gesloten, geldt niet langer voor het joodse volk, maar is nu overgegaan op de heidenen die wel in Jezus geloven. De beloften die in het Oude Testament staan, zijn nu ook niet meer bestemd voor Israël maar moeten symbolisch toegepast worden op de kerk. De kerk wordt gezien als het nieuwe, geestelijke Israël, dat alle rechten en voorschriften van het oude Israël heeft overgenomen.

2 Een heel andere visie gaat er vanuit dat Israël nog altijd meedoet in het plan van God en daar zelfs een heel eigen plaats in heeft. De kerk en het joodse volk gaan ieder hun eigen weg naar het Koninkrijk van God. Het is net als met twee rails van een spoorlijn: ze gaan allebei naar hetzelfde doel, maar ze raken elkaar nooit. Het spoor waarlangs het joodse volk gaat, is het trouw zijn aan de Thora, de wetten en voorschriften. De kerk mag dankzij het werk van Jezus Messias bij God horen.

3 Sommige christenen menen dat God Israël tijdelijk op een zijspoor heeft gezet. Omdat de Joden Jezus als Messias verworpen hebben, gaat God tijdelijk verder met de gemeente uit de heidenvolken. Maar straks als Jezus terugkomt en het duizendjarig rijk breekt aan, zal heel Israël Hem erkennen als Verlosser. Er breekt dan een tijd van sjalom aan, van vrede en welvaart. Vanuit Jeruzalem zal Jezus heersen op de troon van David. De Joden zullen als evangelisten over de wereld uitzwermen en veel heidenen tot geloof in Jezus brengen (Zacharia 8:23).

4 Nog weer anderen lezen de verhouding van kerk en Israël af uit de gelijkenis van 'de verloren zoon' (Lucas 15). De oudste en de jongste zijn allebei zonen van de hemelse Vader en horen allebei bij Gods gezin. Alleen: terwijl de ene broer binnen feestviert, staat de andere nog buiten. Met de jongste broer worden dan de heidenen bedoeld die door het geloof in Jezus zijn teruggekeerd naar de Vader. Als de belofte van Romeinen 11:25-27 in vervulling gaat (zie ook les 5), zal het grote feest pas echt kunnen beginnen. Dan zal ook de oudste broer, Israël, geloven dat Jezus de Messias is.

? 2.13 Welke van de vier genoemde visies spreekt jou het meeste aan? En waarom? Wat zou je tegen de andere visies in kunnen brengen?

2.14 Is het belangrijk hoe je hierover denkt? Waarom wel/niet?

Bijbelstudie

Lees samen
in de Bijbel

Beantwoord daarna de volgende vragen:

- 3.1 Wat valt je op als je dit leest?
- 3.2 Zijn wij niet ongehoorzaam als we deze feesten niet meer vieren (betrek bij je antwoord artikel 25 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis)? Wat is blijvend en wat door Jezus vervuld (vergelijk Matteus 5:17)?

Deuteronomium 16:1-17

Feestvieren!

Bij ons duurt een feest vaak maar een dag of een paar uur. In Israël niet: daar kunnen ze echt feestvieren, uren, vaak dagen achter elkaar! Uitbundig, soms ingetogen. Altijd symbolisch.

3.3 Welke feesten zijn in Nederland uitbundig en symbolisch?

1. Sabbat

Houd de sabbat in ere, het is een heilige dag (Exodus 20:8).

3.4 Weet je hoe Joden dat doen?

Voor Joden is de sabbat het hoogtepunt van de week, vaak de 'Koningin der dagen' genoemd. Lekker eten. Mooi servies. Als familie bij elkaar voor speciale tijd van rust en gezelschap. De sabbat is van zonsondergang vrijdagavond tot een uur na zonsondergang zaterdagavond.

Thuis vieren de families op vrijdagavond de sabbatmaaltijd. De moeder steekt de twee sabbatskaarsen aan. Eerst de rechterkaars, daarna met die kaars de andere. Daarbij wordt deze zegen uitgesproken: **Gezeged zijt Gij o Here onze God, Koning van het heelal, die ons gezeged heeft met zijn geboden en ons heeft opgedragen de sabbatskaarsen aan te steken.** Ook de aanwezige kinderen worden door hun ouders gezeged. De meisjes met **'Moge God je maken als Sara, Rebecca, Rachel en Lea'**. En de jongens met **'Moge God je maken als Efraim en Manasse'**. Gevolgd door de priesterlijke zegen (Numeri 6:24-26). Daarna volgt de zegen over de wijn (kiddoesj) en over de challa, een speciaal gevlochten brood. Daar zijn er twee van, ter herinnering aan de overvloedige manna die tijdens de woestijnreis van het volk Israël op sabbat was te verzamelen. Dan gaat de familie genieten van een heerlijke en overvloedige maaltijd. Op vrijdagavond kan ook de synagoge worden bezocht, evenals op zaterdagmorgen. 's Middags is er tijd om met de familie door te brengen en te rusten. 's Avonds wordt de sabbat afgesloten door de havdala. Dan is er een lange gevlochten kaars met meerdere pitten, een beker wijn en een busje met kruiden. Aan die kruiden wordt geroken, om zo de heerlijke geur van de sabbat mee te nemen de nieuwe week in.

- ? 3.5 Wat herken je van deze invulling van de sabbat?
3.6 Wat spreekt je aan, wat zou je mee willen nemen in onze tijd?

2. Pesach

Wij brengen de Here een pesachoffer omdat Hij de huizen van de Israëlieten voorbij is gegaan toen Hij de Egyptenaren strafte; ons heeft Hij gespaard (Exodus 12:27).

- ? 3.7 Wat gedenken de Joden op Pesach?
3.8 En wat de christenen?

Op Pesach wordt een speciale maaltijd gehouden, de seder (= orde). Elke persoon moet het verhaal van de uittocht vertellen alsof hij er zelf bij was. De maaltijd bestaat uit: gedenkbeen (een lamsbotje wordt geroosterd. Waar is dat een herinnering aan denk je?); ei (symbool voor nieuw leven en van treurnis – er wordt nl. ook gedacht aan de verwoesting van de tempel); bittere kruiden (wat zou dat symboliseren?); groene kruiden (selderie of peterselie) die gedompeld worden in zout water, helpt te denken aan de tranen tijdens de slavernij; appels (of dadels), noten en wijn vermengd tot een zoete pasta; vier bekers wijn of druivensap per persoon; drie matzes (ongezuurd brood). Tijdens de vertelling van het verhaal wordt de middelste matze omhoog gehouden en gebroken. Tijdens Pesach wordt er geen eten genomen dat is gegist, en huizen worden zorgvuldig schoongemaakt. Gist staat symbool voor zonde.

- ? 3.9 Welke elementen van de pesachviering herken je?
3.10 Wat moesten de kinderen doen?
3.11 Hoe zou je dat in onze tijd kunnen doen?

- ? 3.12 Welke (ver) vulling heeft Jezus aan de pesachmaaltijd gegeven?

3. Soekkot

Zeven dagen lang moeten jullie in hutten wonen, elke geboren Israëliet moet in een loofhut wonen (Leviticus 23:42).

- ? 3.13 Waar is het Loofhuttenfeest (soekkot) een herinnering aan?

Lees
Exodus 12:21-28.

Lees
Matteüs 26:17-30.

Lees eventueel
Leviticus 23:43.

Soekkot is een vrolijk en uitbundig oogstfeest. De voorbereidingen beginnen gelijk na een ander belangrijk feest: Grote Verzoendag (Jom Kippoer). In elke tuin of op ieder (plat) dak of balkon verschijnt een hutje gemaakt van takken en riet. Door het dak moet de hemel zichtbaar zijn (wat zou dat symboliseren?). In dat hutje woont de familie dan zeven dagen. Tijdens het feest wordt er gezwaaid met bundels takjes (loelav) en een citrusvrucht (etrog), om te laten zien dat men dankbaar is voor wat er in het afgelopen jaar is gegroeid. De laatste dag van het feest viert het volk 'Vreugde der wet' (simchat Thora, zoek op internet eens op hoe ze dat doen).

Waarom vieren wij het Loofhuttenfeest niet meer? Wat zou je bij ons met dit feest kunnen vergelijken?

4. Poerim

(In brieven) werd de viering van Poerim op de vastgestelde tijd verplicht gesteld: ze moesten zich houden aan wat de Jood Mordechai hun had opgelegd... (Ester 9:31).

- ? 3.14 Wat betekent Poer?**
- ? 3.15 Waar gaat het verhaal van Ester ook al weer over?**
- 3.16 Wat is het verschil tussen Poerim en de vorige drie feesten, als je let op de instelling ervan?**

Poerim is het vrolijkste Joodse feest, je zou het kunnen vergelijken met carnaval. Het is een tijd om giften aan de arme mensen te geven, cadeautjes uit te wisselen en je te verkleeden. In de synagoge wordt op de avond van het Lotenfeest (Poerim) en de volgende morgen het hele bijbelboek Ester gelezen. Iedereen krijgt dan een ratel, en telkens wanneer de naam Haman genoemd wordt, wordt er met de ratel lawaai gemaakt en met de voeten gestampt. Meisjes verkleeden zich als prinses Ester, jongens als prins Mordechai. Er worden lekkernijen gegeten, zoals de Hamansoren, driehoekige zoete koekjes.

5. Chanoeka

Judas bepaalde samen met zijn broers en de hele vergadering dat het feest van de altaarinwijding jaarlijks acht dagen met blijdschap en vreugde gevierd zou worden... (1 Makkabeeën 4:59).

- ? 3.17 Tot welke categorie behoort het boek Makkabeeën?**
- 3.18 Over welke tijd gaat het in die boeken?**

In 164 voor de geboorte van de Here Jezus verbood koning Antiochus Epifanes de Joden om hun heilige tempel gebruiken te houden. Daartegen kwamen de Joden o.l.v. de Makkabeeën in opstand. Dat duurde drie jaar. Toen konden ze weer de tempel in gebruik nemen, die helemaal ontheiligd was o.a. met varkens en afgodsbeeldjes. De hele tempel werd gereinigd. Toen werd ook een kruikje gevonden met voldoende olie om de kandelaar één dag te laten branden. Maar er gebeurde iets wonderlijks: de kandelaar brandde niet één maar acht dagen! Zo kregen de Joden voldoende tijd om nieuwe olie te maken en doofde de kandelaar niet. Ter herinnering aan deze gebeurtenis is het Inwijdingsfeest (chanoeka) ingesteld. Een kandelaar met negen (en niet zoals de gebruikelijk menora zeven!) olielampjes wordt dan aangestoken, elke dag een nieuw lichtje erbij. Dat gebeurt acht dagen lang, met het vuur van de negende lamp. Verder worden er lekkere hapjes gegeten die bereid zijn met olie, een soort oliebollen en in olie gebakken aardappelkoekjes.

- 3.19 Wat vind je van deze laatste twee Joodse feesten?
 3.20 Zit er ook een betekenis of leerpunt voor ons vandaag in?

Twee andere heel bekende Joodse feesten zijn Jom Kippoer (Grote Verzoendag, zie Leviticus 16) en het Wekenfeest (Deuteronomium 16). Zoek op internet meer informatie over deze beide feesten op en vertel er de volgende les iets over. Wat herken je wel/niet? Wat spreekt je aan?

Rosj Hasjaná
 is de joodse
 nieuwjaarsdag

Recept

RECEPT VOOR ROSJ HASJANÁ

Tsimmes is een zoet gerecht van bijvoorbeeld wortelen en/of pruimen. Deze gerechten eet men speciaal met Rosj Hasjana om elkaar een zoet jaar toe te wensen. In het Jiddisj wordt het recept 'Floymen un mayeren tzimmes' genoemd.

Bereidingstijd: 30-60 minuten
 Keuken: Joodse keuken
 Smaak: Hartig
 Gerecht: Bijgerecht

Ingrediënten voor 4 personen

- 8 grote wortelen (in dunne plakjes)
- 250 g gedroogde pruimen
- 2 dl honing
- snufje zout
- 1 theelepel citroensap
- 3 eetlepels boter
- 3 eetlepels meel

Bereidingswijze

Leg de plakjes wortel in een pan en schenk er zoveel water bij dat ze net onderstaan. Aan de kook brengen en voeg de pruimen toe. Dan op laag vuur 15 minuten zachtjes laten pruttelen tot de pruimen zacht zijn. Voeg honing, zout en citroensap toe en laat alles met het deksel op de pan nog 20 minuten door sudderen.

Smelt de boter in een steelpannetje. Voeg het meel toe en roer tot het meel geheel is opgenomen. Roer dit mengsel door de wortelen. Blijf roeren tot de saus de gewenste dikte heeft.

Laat er vlak voor het serveren onder een hete grill snel een bruin kleurtje op komen.

Wat is het?

Semiet komt van Sem, één van de zonen van Noach.

Antisemitisme staat voor Jodenhaat.

Je kunt het onderscheiden van rassendiscriminatie in het algemeen omdat het zich specifiek tegen een bepaalde groep (namelijk Joden) richt, vanwege hun afkomst, uiterlijk, godsdienstige opvattingen en gebruiken. Hetzelfde geldt voor xenofobie, wat veel meer in algemene zin angst voor vreemdelingen inhoudt. Joden kunnen gewoon Nederlander zijn, blank en alles precies hetzelfde doen als andere Nederlanders. Toch blijven het Joden, dat is hun eerste identiteit.

Antisemitisme in de bijbel

Lees en bespreek de volgende teksten:

Noem zelf eens een aantal gebeurtenissen in de bijbel waarbij het voortbestaan van het Joodse volk op het spel stond.

Wat was steeds het doel van de poging het Joodse volk uit te roeien?

Heeft Matteüs 2:16-18 in dit kader nog betekenis? Weet je ook uit welk volk Herodes afkomstig is (vergelijk met Doëg). Wat zegt dat? Kun je een verband leggen met Openbaring 12:1-6?

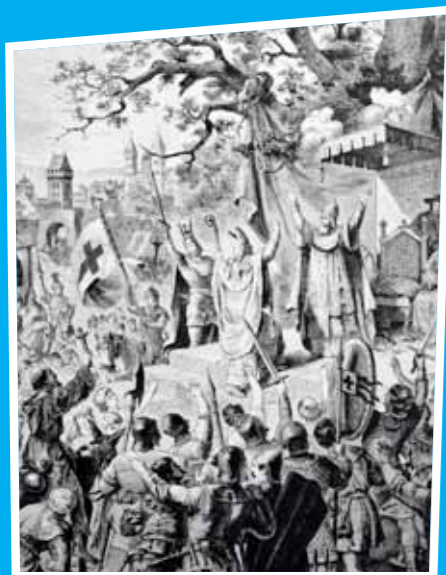
- Genesis 3:15
- Exodus 1:8-17
- 1 Samuel 22:9,10,18
- Ester 3:5,6

Boter op het hoofd van de christelijke kerk

- 4.1 Heb je een idee waarom de christelijke kerk een hekel had aan Joden?
- 4.2 Wat vind je daar zelf van?

Lees en bespreek de volgende teksten:

- Matteüs 27:25
- Johannes 8:44

Kruistochten

Beide teksten zijn voor de christelijke kerk aanleiding geweest tot tegenwerking van Joden. Ook zogeheten kerkvaders hebben het christelijke antisemitisme gevoed. "Joden zijn van God verlaten en vanwege de misdaad van de Godsmoord is er geen boetedoening mogelijk", aldus Chrysostomos (349-407). Na zijn bekering tot het christelijke geloof, legde keizer Constantijn de Grote (274-327) beperkingen op aan de Joden: zij mochten niet meer in Jeruzalem wonen en hen werden de rechten van normale burgers van Rome afgenomen. Ook werden het vieren van de Joodse feesten, het houden van de sabbat en bekering tot het Jodendom gerekend als misdaden waar zware straffen op stonden.

In de Middeleeuwen verslechterde de situatie voor de Joden. Twee fabels die erg hardnekkig zouden blijken te zijn, deden de ronde. De **hostie-ontheiliging** = de gedachte dat de Joden op het Paasfeest christelijke kerken overvallen en het avondmaalsbrood zouden doorsteken, om zo de kruisiging nog een keer over te doen. Het **bloedsprookje** = een gerucht dat Joden christelijke kinderen zouden kidnappen en doden om hun bloed te gebruiken om Joodse matzes (voor de Pesachviering) te maken.

? 4.3 **Wat vind je van deze valse beschuldigingen aan het adres van de Joden?**

In de 11e t/m 13e eeuw vonden de zogeheten **Kruistochten** plaats. Onder de kreet 'God wil het' werden in Europa gevechtstroepen gemonsterd om het heilige land te bevrijden van de moslims. Maar eenmaal aangekomen in Israël, kenden de kruisvaarders geen genade en moslims en Joden lieten het leven onder de schaduw van het kruis.

? 4.4 **Wat weet je van de kruistochten af, en wat vind je er van?**

De reformator Maarten Luther keerde zich uiteindelijk, toen hij merkte dat de Joden zich ook niet bekeerden tot het reformatorische christelijke geloof, met felle bewoordingen tegen hen. Zo schreef hij: 'Weet, lieve christenen, dat gij na de duivel geen bitterder, giftiger en heviger

vijand hebt dan een echte Jood. De Joden zijn een zware last, een pest. Zij nestelen zich te midden van de christenen, zuigen hen uit door hun vervloekte woeker en zijn hen de baas... Wat moeten wij doen met dit verdorven, verdoemde volk van de Joden? Ik wil een eerlijke raad geven: in de eerste plaats dat hun synagogen of scholen in brand worden gestoken. Verder dat hun huizen eveneens in brand worden gestoken of vernield. Ten derde dat gebedenboeken en Talmoeds hun ontnomen worden, omdat daarin slechts afgoderij, leugens, vloek en lastering wordt geleerd.'

- ?** 4.5 **Wat vind je van deze uitspraken van Luther?**
 4.6 **Doen ze je ergens aan denken?**
 4.7 **Wat zou je er tegenin kunnen of willen brengen?**

Maarten Luther

Antisemitisme in de moderne tijd

Het is niet zo dat met de Verlichting de positie van de Joden beter werd. Iemand als Voltaire (1694-1778), die toch beschouwd wordt als een groot en redelijk denker, vond dat de Joden gehaat moesten worden omdat ze de voorloper waren van het christendom en sowieso omdat ze geloofden (wat immers als achterlijk en achterhaald werd beschouwd).

? 4.8 **Geef je mening hierover**

Wat ondertussen ook een rol ging spelen, was dat Joden in veel landen een behoorlijk hoge materiële positie wisten te bereiken, door zakendoen en bankieren. Dit wekte jaloezie en verbazing, dat de Joden blijkbaar ondanks alle tegenwerking toch zo goed in staat waren tot overleven en welvaart.

De reden waarom Joden nogal vaak in het bankwezen terecht kwamen, is gelegen in het feit dat de kerk in de Middeleeuwen had bepaald dat woeker, het vragen van rente voor een lening, zondig is. Christenen mochten zich daar niet mee inlaten. Maar omdat Joden toch al veroordeeld waren tot de hel (in de opvatting van die tijd), mochten zij wel bankieren. Dit heeft veel Joden tot grote rijkdom gebracht.

De haat tegen Joden kreeg een hoogtepunt in de tijd van het bewind van **Adolf Hitler** in Duitsland. De wereld verkeerde in die tijd in een crisis en Duitsland likte de wonden van de Eerste Wereldoorlog. Een zondebok is dan altijd een welkome bliksemafleider. Die werd gevonden in de Joden. Hitler speelde in op het algemene gevoelens van haat en jaloezie t.a.v. Joden. Joden werden beschouwd als een lager (inferieur) ras, dat systematisch en rücksigloss moest worden uitgeroeid (Endlösung). In de Holocaust die het gevolg was, werden meer dan zes miljoen Joden gedood.

? 4.9 Misschien ken je zelf verhalen van Joden die zijn omgekomen, of juist niet, in de Tweede Wereldoorlog. Wat vind je er van dat in het nette Nederland naar verhouding veel Joden zijn weggevoerd naar de vernietigingskampen om nooit weer terug te keren? Zou zo iets weer kunnen gebeuren denk je?

Op de Herzlberg in Jeruzalem is een park en museum aangelegd ter herinnering aan de vernietiging van zes miljoen Joden in de Tweede Wereldoorlog. Het heet **Yad Vashem**, gebaseerd op Jesaja 56:5 – het geven van een gedenkteken en naam. Indrukwekkend onderdeel van het museum is het **kindermemorial**, waar in een donkere hal enkele brandende kaarsen worden weerspiegeld tot duizenden lichtjes. Alle namen van de omgekomen kinderen worden hier voorgelezen. Buiten het **memorial** staat het beeld van vader Jakob, die in de oorlog kinderen verborg en verzorgde. Maar zijn ene arm komt tekort – ook hij moest toezien hoe kinderen werden weggehaald en vermoord.

Antisemitisme vandaag

? 4.10 Heb je het idee dat er in onze tijd nog steeds antisemitisme voorkomt? Ken je er voorbeelden van? Wat vind je ervan? Wat doe je er aan/tegen?

Momenteel zijn het vooral de Arabische landen en de moslims die als vijanden van Israël en de Joden worden beschouwd. Het grootste land in het Midden-Oosten, Saoedi-Arabië, is officieel vrij van Joden. Veel andere Arabische staten onderschrijven officieel het antisemitisme. Arabische tv-zenders zenden een niet aflatende stroom antisemitische propaganda en retoriek uit. En vooraanstaande Arabische leiders als Osama bin Laden en Yasser Arafat, hebben publiek gezegd dat het Joodse ras zou moeten worden vernietigd, hoe eerder, hoe beter.

? 4.11 Wat zou de reden zijn waarom de staat Israël zo direct reageert op aanvallen en er zo'n groot leger op nahoudt?

Maar niet alleen onder moslims en in Arabische landen komt modern antisemitisme voor.

In het Nederlands Dagblad van 25 november 2011 staat het bericht dat een Joods meisje niet naar school durft na een pak slaag. Tegenover de politie verklaarde het meisje van dertien dat vijf medescholieren, allen meisjes van Marokkaanse afkomst, haar 'vuile Jodin' hadden genoemd en hadden geroepen dat ze 'maar naar haar land terug moest gaan'. Toen het meisje daarop vroeg om een beetje respect, vielen de andere meiden haar aan en verwonden haar aan het gezicht, hoofd (herschudding) en nek.

? 4.12 Wat vind je van zo'n gebeurtenis?
4.13 Ken je voorbeelden uit je eigen omgeving/school?
4.14 Misschien ook grappen over Joden?
4.15 Wat doe je als je zo iets merkt of hoort?

In 2011 nam de Tweede Kamer een wetsvoorstel van de Partij voor de Dieren aan, waarin werd besloten tot een verbod op ritueel slachten. De manier waarop Joden (en moslims!) hun beesten slachten t.b.v. hun godsdienst (namelijk zonder dat het beest verdoofd wordt, wat in hun zienswijze heel belangrijk is), zou onnodig dierenleed zijn en moet verboden worden, vond een meerderheid van de Kamer. Alleen de christelijke partijen CDA, ChristenUnie en SGP waren tegen.

4.12 **Waarom zouden juist de christelijke partijen tegen zo'n verbod op ritueel slachten zijn?**

4.13 **Wat vind jij er van?**

In het Nederlands Dagblad van 1 oktober 2011 staat, onder de titel 'Een verdoofde rabbijn', een interview met de Joodse rabbijn Lody van de Kamp. Een gedeelte daaruit:

'De discussie rond het verbod op ritueel slachten raakt ook de kern van de godsdienstvrijheid. Hoe staat u in die discussie? Rationeel? Emotioneel?'

'Ik probeer daar zo rationeel mogelijk in te staan, maar ik heb wel eens geschreven: "Emoties binnen de Joodse gemeenschap zijn ook rationeel." We hebben natuurlijk een geschiedenis. Op basis van wat mijn generatie, maar vooral de generatie van mijn ouders heeft meegemaakt, zeg ik: die emoties binnen de Joodse gemeenschap zijn rationeel, daar heb je gewoon rekening mee te houden. Als in de discussie rond het verbod op ritueel slachten ook maar iemand roept: "Ja maar wacht even, de vorige keer dat we dat verbod kenden was 1940", is dat niet alleen een historisch argument, maar ook een rationeel-emotioneel argument, waarmee je zondermeer rekening hebt te houden. Het feit dat ik – of anderen in de joodse gemeenschap – regelmatig de opmerking te horen krijg van "hou die oorlog er nu maar even buiten, want als je over de oorlog begint, is de discussie voorbij", is op zichzelf al een heel kwalijke zaak. Het gemak waarmee dat essentiële, dat heel wezenlijke voor de joodse gemeenschap wordt afgeschaft, afgeserveerd, is zorgwekkend. Er zijn twee dingen waarover wij het, als het gaat om relevant politieke discussies nu, niet mogen hebben: de Tweede Wereldoorlog en antisemitisme. Dan 'bevuilden' we de discussie. Als het gaat om ritueel slach-

ten, werd ik aanvankelijk bevangen door de gedachte: is Nederland dan al zo ver veranderd? Dat we in een campagne zitten waarbij niet alleen maar een individuele minister, of de Dierenbescherming, ideeën heeft om beperkingen aan te brengen op het ritueel slachten, maar dat je ook moet strijden in het parlement? Dat was een confrontatie.' [...]

De PvdD kwam met het wetsvoorstel, maar de rest van de politiek hapte gretig toe. Het politieke klimaat was er kennelijk rijp voor. Het debat leek een stok om de hond te slaan. Maar welke hond?

'Gaandeweg het proces van de afgelopen maanden is er inderdaad iets gebeurd. Ik zou bijna zeggen: de Joodse gemeenschap en ook moslims, zijn wakker gemaakt. Tel het allemaal eens bij elkaar op: boerkaverbod (vanwege 'veiligheid'), het neven-en-nichtenhuwelijk (vanwege 'medische achtergronden'), ritueel slachten (vanwege het 'dierenwelzijn'), het voorstel van artsorganisatie KNMG om besnijdenis van jongetjes in te perken (vanwege aantasting van 'zelfbeschikking en integriteit van het kind'). Aan ieder van die onderwerpen kun je best een reden, een argument hangen. Maar als je het allemaal bij elkaar optelt – inclusief het tempo waarmee deze ingrijpende zaken elkaar nu opvolgen – en je telt daar ook nog eens de uitlatingen bij die gedaan worden in de trant van 'kopvoddentax', 'moslimstemvee' of 'de islamitische aap komt uit de mouw', dan kom ik tot de conclusie dat Nederland geen weg meer weet met vreemdelingen, met buitenlanders, met Joden, die hier nog maar vierhonderd jaar wonen. 'Elk wetsvoorstel wordt ad hoc op eigen merites beoordeeld, maar het fundament van tolerantie eronder, dat tot voor kort vanzelfsprekend was, lijkt verdwenen?'

'Ja en de redenen en argumenten worden dekmantels. Men kijkt nog eens goed in de literatuur en vraagt zich af: wat kunnen we hier nu eens aanhangen om het te kunnen verbieden? En iedereen roept: "Nee, helemaal niet waar, we hebben niets tegen Joden, niets tegen moslims", maar intussen is de optelsom wel dat deze gemeenschappen in de hoek worden geplaatst van middeleeuwse barbaren die niet zijn meegegaan met de moderne tijd.'

4.14 **Wat vind je van de redenering van de rabbijn?**

4.15 **Wat herken je?**

4.16 **Wat kun je er van leren?**

LEESTEKST –

uit: Aad Kamsteeg
en Tjerk S. de Vries,
Ooggetuige in
Israël. Joden en
Palestijnen in een
omstreden land.
Hoofdstuk 1
'Een naam die
onvergetelijk is...'
blz 12, 13

Een inferieur ras

Zwi Cohen was nog maar twee jaar oud toen Hitler in 1933 in Duitsland aan de macht kwam en nauwelijks vijf toen de anti-Joodse rassenwetten van Neurenberg werden doorgevoerd. In de kibboets Ma'abarot, iets ten oosten van de kustplaats Natanya, vertelt hij: 'We woonden in Berlijn, in een gewone straat. Ik was Duitser, net als mijn vader en moeder en grootouders Duitsers waren. Zeker, we waren ook Joden. Maar wat zei ons dat in die tijd? Joden konden toch ook goede Duitsers zijn? We hadden Duitse namen: Max, Gertrude, Günther, Lotto, enzovoort. Ik speelde elke dag met de andere kinderen in de buurt en ging gewoon naar een christelijke school.'

'Maar toen begonnen mijn vroegere vriendjes me te slaan. "Jij bent Jood", schreeuwden ze. "Jij hebt Christus gekruisigd." Huilend liep ik naar huis: "Wat heb ik daar mee te maken?" Ons leven werd zwaarder en zwaarder. Joden mochten niet meer naar het circus, niet meer naar de bioscoop, niet meer naar de opera. In het park verschenen bordjes op de banken: "Joden en honden ongewenst." We gingen begrijpen dat we niet bij de Volksgenossen hoorden, omdat er kennelijk Joods bloed door onze aderen stroomde. In 1941 moesten we een Jodenster dragen. Iedereen kon ons nu als leden van het 'inferieure ras' herkennen.

De leden van de Hitlerjugend mochten met ons doen en laten wat zij wilden. Vervolgens mochten we ook niet meer naar school. We werden uit ons huis gezet waar mijn moeder 28 jaar had gewoond. Alles werd ons afgenomen. Je mocht alleen nog 's middags tussen vier en vijf in de winkels komen. Maar als ze daar zagen dat je Jood was, waren de levensmiddelen of kleren plotseling uitverkocht. We mochten niet meer in de tram, niet in een taxi, niet in welke auto dan ook. "De Joden vormen ons ongeluk", zeiden ze. Jaren eerder al had Hitler in Mein Kampf geschreven dat Duitsland "de Eerste Wereldoorlog waarschijnlijk niet verloren had als zo'n twaalf tot vijftienduizend van die Hebreeuwse Volksverderber voor of tijdens de oorlog door gas waren omgekomen." [...]

'Op een kwade dag in mei 1943 werd er weer eens een razzia gehouden. Ik hoorde het gedreun van de zware laarzen nu vlak voor onze deur. Ik was alleen thuis en nog maar twaalf jaar oud. "Aufmachen! Raus!" Twee grote SS-mannen met zwarte uniformen torenden hoog boven mij uit, een luguber doodshoofd op de pet. "Maar ik kan toch niet zonder mijn papa en mama weg?" "Raus!" Ik pakte wat spulletjes bij elkaar, ook mijn mondharmonica. Een van de twee mannen werd nieuwsgierig: "Wat heb je daar? Speel er eens wat op."

'En dat deed ik: Ich hatt ´ einen Kameraden, einen bessren findst du nicht. Dat lied werd vaak gespeeld als gesneuvelde Duitse soldaten werden begraven. De SS ´ ers raakten geboeid. "Speel nog wat!" Vor der Kaserne, bei dem groben Tor, stand ein Laterne, und steht sie noch davor, (...) wie einst Lili Marleen. Ik speelde en ik speelde. Toen kwamen mijn ouders thuis en duurde het niet lang of we werden afgevoerd. Gelukkig nog als gezin. En achteraf gelukkig: naar Theresienstadt in Tjechie. Joden werden daar niet vergast. Ze mochten er van honger en uitputting sterven. Maar wij overleefden.'

Bijbelstudie over Romeinen 9 en 10

Lees samen in de Bijbel

Prat door over de volgende vragen:

Romeinen 9:1-8, 30 - 10:4

- 5.1 Wat vind je van Paulus eigen houding als hij het over de Joden heeft?
- 5.2 Wat is volgens hem het probleem van de Joden? En wat kun je daar voor jezelf van leren?
- 5.3 Hoe wordt de belofte hier gebruikt en ingevuld?

Lees Romeinen 10:9

- 5.4 Lees nu Romeinen 10:9 en praat er over door wat dit betekent voor jezelf, en wat het betekent voor de Joden. Vergelijk het ook met de uitspraak van Jezus zelf in Johannes 14:16.
- 5.5 Wat betekenen de woorden van Romeinen 10:13,14 voor ons vandaag en voor jou persoonlijk? Hoe kun jij daaraan je steentje bijdragen?
- 5.6 Welke conclusies kun je trekken op grond van wat je nu gelezen hebt in Romeinen 9 en 10?

Bijbelstudie over Romeinen 11

Lees Romeinen 11

Lees Romeinen 11. Het is een lang hoofdstuk, maar de moeite waard om helemaal te lezen. Maak zo mogelijk aantekeningen in de kantlijn,

onderstreep wat je aanspreekt, zet een vraagteken bij wat je niet begrijpt of waar je het nog over wilt hebben.

- ? 5.7 Wat zijn dingen die je opvallen?**
- 5.8 Wat is volgens vers 14 de bedoeling van de bekering van heidenen? Werkt het ook zo? Hoe zou dat komen?**
- 5.9 Welk beeld wordt in dit gedeelte gebruikt voor Israël in relatie tot 'de heidenen'? Wat vind je van dat beeld, wat is de zeggingskracht ervan? En wat voor invloed heeft het op je houding t.a.v. de Joden?**
- 5.10 Wat betekent vers 24?**
- 5.11 In de geschiedenis hebben vers 25 en 26 de meeste discussie opgeroepen. Lees deze verzen nog een keer heel precies en ga na waar de problemen kunnen liggen. Heb je een idee hoe je dit gedeelte moet lezen/wat het betekent?**
- ? 5.12 Welke conclusies kun je trekken op grond van wat je nu gelezen hebt in Romeinen 11?**
- 5.13 Wat voor invloed heeft het op je mening/denken over de Joden?**
- ? 5.14 Schrijf eens een gebed voor de Joden.**

